

Аграрна політика Європейського Союзу: виклики і перспективи

ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АГРАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Монографія

За редакцією професора Т. О. Зінчук

Київ – 2019

*Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського національного
агроекологічного університету
(Протокол № 9 від 24 квітня 2019 р.)*

Рецензенти:

Вдовенко Наталія Михайлівна, професор, Національний університет біоресурсів та природокористування, м. Київ

Тарасюк Галина Миколаївна, професор, Житомирський державний технологічний університет

Ткачук Василь Іванович, професор, Житомирський національний агроекологічний університет

Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи : монографія // за ред. проф. Т. О. Зінчук. – Київ: «Центр учбової літератури», 2019. – 494 с.

ISBN 978-611-01-1467-7

У колективній монографії розглянуто історичні, сучасні і майбутні аспекти формування та реалізації Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП ЄС). Досліджено основні результати реформ в процесі еволюції європейської аграрної політики, викладено причини перманентних змін в основних засадах САП ЄС. Проаналізовано екологічну та соціальну складові САП ЄС з врахуванням викликів глобалізації та в контексті Цілей сталого розвитку. Обґрунтовано необхідність врахування науково-практичних досягнень САП ЄС в національній аграрній політиці.

Для науковців, спеціалістів аграрного бізнесу, фахівців галузі сільського господарства, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, членів об'єднаних територіальних громад, викладачів, докторантів та аспірантів та інших зацікавлених представленою тематикою осіб.

*Видання здійснюється в рамках реалізації проекту **Erasmus + Jean Monnet Module "EU Agricultural Policy"** (574608-EPP-1-2016-1-UA-EPPJMO-MODULE)*

Збережено авторську орфографію, пунктуацію, стилістику.

*Відповідальність за зміст опублікованих матеріалів несуть
безпосередньо автори.*

Зміст

Передмова.....	7
Розділ 1. ЄС: від витоків до стратегії “Європа 2020”	10
Напрями державного фінансового стимулювання людського розвитку в Німеччині (Ю. О. Гернего).....	10
Довіра як детермінанта економічного розвитку європейських країн (М. І. Грицаєнко).....	20
Інституції Європейського Союзу: значення та сучасні орієнтири (О. Д. Ковальчук).....	29
“Європеїзація” – український вибір в контексті філософсько-економічного аналізу глобалістичної свідомості (І. В. Копитова, В. О. Федоренко).....	38
Генезис пострадянської регуляторної системи та її інтеграція в єдиний нормативний простір ЄС (Д. Ф. Крисанов).....	49
Можливості використання управлінського контролю в ході управління проектами (Н. М. Савченко, Р. О. Савченко)	59
Фактори, що зумовлюють швидку окупність доїльних роботів в умовах молочно-товарного комплексу (О. К. Тришин, І. В. Гноєвий, В. І. Гноєвий, Т. А. Бугай).....	70
Інституційне регулювання торгівлі аграрною продукцією між Україною та ЄС (Т. В. Усюк).....	78
EU Agricultural Development Policy: the Case of Vocational Education (Olha Chaikovska).....	89
Розділ 2. Спільна аграрна політика ЄС: еволюція та принципи функціонування.....	100
Інструментарій та інституції аграрної політики Чеської Республіки у передаксесійний період (Ю. Е. Губені).....	100
Структурна модернізація САП ЄС як відповідь на виклики глобалізації (Т. О. Зінчук, О. В. Скидан).....	113

Регуляторна політика конкурентоспроможного виробництва біопалив: досвід ЄС та імплементація в Україні (<i>О. В. Климчук</i>)	125
Конвергенція як фундамент економічної системи ЄС: ретроспектива концептуалізації в науковій думці (<i>І. Л. Литвинчук</i>)	137
Спільна аграрна політика та конкурентоспроможність сільського господарства ЄС (<i>В. М. Онегіна, В. В. Антощенкова</i>)	152
Особливості інноваційного розвитку аграрної сфери Європейського Союзу (<i>О. А. Пахомова</i>)	163
Модельовання впливу політичних рішень на аграрний сектор за допомогою моделі AGMEMOD (<i>П. В. Пивовар, А. М. Пивовар</i>).....	173
Перспективи впровадження Спільної аграрної політики ЄС в Україні (<i>П. М. Скрипчук, П. І. Біда</i>).....	181
Регуляторна складова сучасного етапу Спільної аграрної політики ЄС (<i>Н. В. Шибасєва</i>).....	192
Розділ 3. Політика сільського розвитку Європейського Союзу	205
Розвиток сільських територій як важливий напрям аграрної політики Європейського Союзу (<i>Т. В. Гоголь</i>).....	205
Нормативно-правове забезпечення концепції політики сталого розвитку сільських територій (<i>І. В. Ковальчук</i>).....	215
Політика сільського розвитку ЄС: пріоритети в умовах глобальних викликів (<i>Н. М. Куцмус</i>).....	226
Політика та практика сталого розвитку сільських територій в країнах ЄС (<i>А. М. Михайлов, Л. І. Михайлова</i>).....	239
Социальные вопросы развития сельских территорий (<i>Юлюс Раманаускас, Римантас Сташис, М.Ф. Плотникова</i>)...	251
Роль підприємництва у формуванні локальних механізмів сільського розвитку (<i>О. І. Ракович</i>).....	286

демонструє високий рівень відповідальності за вирішення глобальних завдань, які впливають на все населення світу²⁹.

Таким чином, до 2025 р. в бюджеті САП ЄС відбудуться нововведення, рекомендований характер яких поступово доводиться до фермерів. Передбачається змінити дизайн ПП з метою забезпечення більшої ефективності, доступності щодо сприйняття і розуміння основних засад САП ЄС безпосередньо фермерами, досягнення більшої гнучкості у відносинах між національними органами влади та забезпечення більшої відповідності між ціною сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів та їх якістю для платників податків. Вигоди від переходу до цілеспрямованого підходу на нову структуру ПП є достатньо переконливими для того, щоб реформи САП ЄС не відкладати на більш тривалий час.

*Климчук О. В., д.е.н., доцент,
Вінницький національний аграрний університет*

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВ: ДОСВІД ЄС ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Сучасний рівень розвитку демократичної країни визначається, перш за все, інтелектуальним потенціалом нації, який внаслідок створення державними інституціями сприятливих умов у короткий проміжок часу дозволяє вийти на міжнародні рубежі, нарощуючи темпи впровадження інноваційних розробок та наукомісткі енерго- й ресурсозберігаючі технології. Пріоритетним напрямом у контексті послаблення залежності більшості країн світу від імпорту основних традиційних енергоносіїв (нафти і нафтопродуктів, газу природного) виступає комплекс системних досліджень щодо пошуку та

²⁹Бородіна О.М. САП ЄС як динамічне сполучення галузевих потреб і суспільних інтересів. *Економіка України*. 2016. №11 (660). С. 58-70.

ефективного використання відновлюваних джерел енергопостачання, зокрема біологічних палив.

Перед людством постала складна й відповідальна проблема – перебороти та зупинити глибоку системну кризу, що охопила соціально-економічні й екологічні сфери життя нашого суспільства. Вчені наголошують, що населення стрімко наближається до критичної межі, настання якої ми не вправі допустити, оскільки це може спричинити загибель як природи, так і людини³⁰. Останнім часом відбувається швидка зміна клімату й порушення природного балансу навколишнього середовища через діяльність людей та інтенсивне використання традиційних видів палива³¹.

З цієї причини людство все більше виявляє інтерес до головного джерела отримання енергії – живої природи. Саме вона в перспективі, про що говорили у свій час фізіократи та їх послідовники, забезпечить людині отримання енергії як для життя через споживання продовольства, так і для її діяльності в результаті використання біопалива. І в першому, і другому напрямках це забезпечується шляхом розвитку сільського (та в деякій мірі лісового) господарства, яке практично стає тим перехрестям, де сходяться усі дороги життя людства, окремих регіонів світу, країн і народів. І там, де із цим рахуються й розвитку сільського господарства приділяють належної уваги, у найменшій мірі проявляються кризові явища як в енергетичному, так і в продовольчому забезпеченні³².

З кожним роком дедалі більша кількість країн світу усвідомлюють необхідність виробництва палива з альтернативних відновлюваних ресурсів, одним із яких є біопаливо, що в екологічному відношенні має безперечні переваги перед викопними вуглеводами. Однак, тут виникає певне протиріччя між розв'язанням продовольчої та енергетичної проблем. У цьому

³⁰Корнійчук Л. Теоретичні основи реалізації концепції сталого розвитку. *Економіка України*. 2010. № 2. С. 72-83.

³¹Мельник Н.В. Біоенергетика і навколишнє природне середовище. *Економіка АПК*. 2011. № 1. С. 70-73.

³²Саблук П.Т. Экономические основы продовольственной безопасности стран мира. *Економіка АПК*. 2008. № 8. С. 21-25.

протиріччі продукти харчування виступають домінуючим компонентом, тому що вони – незамінний енергетичний ресурс для функціонування людського організму. Із сировини для продуктів харчування можна одержати замітники традиційних енергоносіїв, а зворотного процесу поки що немає. Тому глобальна тенденція переходу на біологічне паливо буде зумовлювати загострення світової продовольчої кризи і його виробництво може бути виправдане лише при певному рівні забезпечення людей продовольчими ресурсами³³.

У Європейському Союзі становлення та розвиток біопаливної індустрії здійснюється на засадах державного регулювання за рахунок прийняття відповідних законів, постанов і програм, серед яких головними є: Кіотський протокол Рамкової Конвенції ООН; “дорожня карта”; Зелена книга ЄС “Про безпеку енергопостачання”; Біла книга ЄС “Енергія майбутнього у відновлюваних джерелах енергії”; Директива 2001/77/ЄС – про розширення виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії; Директива 2003/30/ЄС – про стимулювання використання біологічних видів палива або відновлюваних палив у транспортному секторі; Директиви 2003/54/ЄС і 2003/55/ЄС – визначають принципи функціонування ринку, які забезпечували б вільну конкуренцію, розвиток компаній і інтереси споживачів; Директива 2003/96/ЄС – має на меті не проведення оподаткування біопалив у країнах-членах ЄС та запровадження системи податкових знижок, пільг і дотацій для того, щоб сприяти виробництву й розвитку цієї галузі у сільському господарстві; Директива 2009/28/ЄС – про стимулювання використання відновлюваної енергії та внесення змін і наступної заміни Директив 2001/77/ЄС і 2003/30/ЄС тощо³⁴.

Оскільки частка відновлюваних енергетичних ресурсів у паливно-енергетичних балансах окремих країн до цього часу дуже диференційована, тому з метою її збільшення в ЄС було прийнято

³³Шпичак О.М. Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України. *Економіка АПК*. 2009. № 8. С. 11-19.

³⁴Використання енергозберігаючих технологій в країнах ЄС: досвід для України. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/March2010/19.htm>

“Білу книгу” (1997 р.), що на сьогодні є одним із ключових документів стратегічного характеру, який визначає напрями довгострокової політики й ставить кількісну мету збільшення частки відновлюваної енергії з 5,75% до 20% за період від 2000 до 2020 рр. Також конкретними орієнтирами ЄС у галузі енергетики стали завдання зменшення енергопостачання на 13% до 2020 р., доведення частки біологічних палив до 10% та зменшення викидів вуглекислого газу на 20%. При цьому, за оцінками фахівців, потрібно буде задіяти від 4 до 13% загальної площі сільськогосподарських угідь Європейського Союзу, щоб замінити відповідну кількість рідких видів традиційного палива у транспортному секторі.

В опублікованій “Зеленій книзі” (2006 р.) викладено основні підходи щодо сутності нової енергетичної політики, її основних завдань і засобів їх вирішення. Підкреслена необхідність стабільного постачання енергії до країн ЄС із країн-експортерів енергоносіїв, важливість лібералізації ринку, необхідність економії енергоресурсів та розвитку новітніх технологій у сфері енергетики, посилення екологічних вимог щодо енергоспоживання.

На основі проведеного аналізу основних положень і статей Директиви ЄС 2009/28/ЄС щодо стимулювання використання енергії із відновлюваних джерел було встановлено, що політика ЄС стосовно поширення й використання біологічних видів палив базується на стабільному його розвитку та включає такі головні чинники: безпечне постачання сировинних ресурсів як у межах держав ЄС, так і на території країн третього світу; зменшення викидів основних парникових газів, які вимірюються за методикою на основі врахування зміни використання земель; соціальну стабільність; розвиток сільських територій тощо³⁵.

Проведений аналіз біопаливної політики у передових країнах ЄС вказує на те, що вирішальним для запровадження біопалив у них стали такі фактори: політична прихильність альтернативним джерелам енергії; наявність активних учасників ринку, які

³⁵Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>.

лобіювали початок діяльності у біопаливній галузі; фінансова компенсація для заповнення фінансового розриву між біопаливами й викопними паливами та наявність ринку кінцевого споживання чистих біопалив або їхніх сумішей з нафтопродуктами. При цьому для розвитку ринку біопалив дуже важливою є наявність учасників ринку, що беруть на себе ініціативу виробництва, споживання та здатні й готові інвестувати кошти. Які саме учасники можуть бути ініціаторами та які партнерства вони створюватимуть – залежить від місцевих умов. В результаті цього, цілком очевидним є те, що серед них провідну роль відіграватимуть: виробники сировини (фермери), виробники біопалив, промислові та нафтові компанії, постачальники палива, виробники автомобілів, науково-дослідні інститути й, звичайно, споживачі³⁶. Податкова підтримка “нової енергетики” в Європейському Союзі проявляється в податкових пільгах на придбання й монтаж відповідного обладнання, а також у звільненні біопалив від податків і акцизів та субсидуванню цін і тарифів на “зелену енергію”³⁷.

На ранніх стадіях свого становлення нові галузі потребують створення штучно-сприятливих ринкових умов. Відповідно у сфері становлення альтернативної енергетики розвинуті країни широко використовують бюджетну підтримку, податкові, адміністративні та інші заходи, а також йдуть на створення свідомого протекціонізму в імпорті. Держава забезпечує стимулювання виробництва біопалив за допомогою субсидій, податкових пільг і кредитів. У окремих країнах Європейського Союзу процес використання біопалив надає різного роду права та привілеї на отримання: державних субсидій (Бельгія, Франція, Швеція, Італія); знижок при нарахуванні податку на додану вартість (Австрія, Нідерланди); знижок при сплаті інших податків (Австрія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Швеція, Греція, Італія), а також надання переваг під час заправки, рухові й паркуванню автомобілів (Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Швеція, Греція, Італія). Все більш зростаючим фактором, який вказує

³⁶Питель С.М. Біопаливна стратегія країн Європейського Союзу. *Економіка АПК*. 2009. № 4. С. 152-155.

³⁷Каныгин П. Экономика возобновляемых источников энергии. *Мировая экономика и международные отношения*. 2009. № 6. С. 31-42.

на необхідність переходу мобільних енергетичних засобів на біологічні палива, є підвищення екологічних вимог до відпрацьованих газів різних видів двигунів. У деяких країнах (Франція й Австрія) встановлені обов'язкові норми присадок біопалив до звичайного палива. Внаслідок додавання біопалив до традиційних видів рідкого палива приблизно на 30% знижуються його недоспалювання та викиди в атмосферу продуктів згорання, що відповідає вимогам з охорони навколишнього середовища. З 2010 р. в ЄС рекомендований рівень оподаткування моторного палива за 1000 л становить: 421 євро – для бензину, 330 євро – для дизелю й керосину та 125 євро – для скрапленого природного газу, але на біоетанол, біодизель і біогаз ці податки не поширюються³⁸.

Водночас, такі країни, як Чехія, Польща та Словаччина почали запроваджувати масове виробництво біопалив для підтримки сільського господарства. Уряди зазначених країн застосовували фіскальну підтримку, проте один або декілька разів її змінювали або скасовували, що виявилось шкідливим для ефективного функціонування біопаливної індустрії. На доданок до такої невизначеної політики, мала місце затримка у прийнятті більшості анонсованих законів, а виробництво й споживання біопалив супроводжувалося цілим рядом бюрократичних перешкод.

Економічно обґрунтована система виробництва та реалізації біопалив у країнах Європейського Союзу розробляється таким чином, щоб споживачі сприймали її як економічну, так і екологічну ефективність. Однак потрібно відзначити свої внутрішні особливості: зокрема країни Західної Європи відмовляються від експорту біопалив (паливних брикетів і гранул, біоетанолу або біодизелю) у разі, коли їх виробництво завдало шкоди навколишньому природному середовищу, призвело до погіршення родючості ґрунтів, негативно вплинуло на рівень продовольчої безпеки (зумовило зменшення виробництва продуктів харчування або погіршення їхньої якості) чи викликало соціальну напруженість у суспільстві. За рішенням ЄС такі біопалива (або сировина для їх

³⁸Прутська О.О. Державне регулювання розвитку ринку біопалива в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1 (5). С. 179-182.

виробництва) не будуть вважатися екологічно чистими й не можуть експортуватися до країн ЄС³⁹. Через це в сучасних умовах для виробництва біопалив потрібно збільшувати використання енергетичних культур, сировина яких не придатна для переробки на продовольчі та кормові цілі.

У контексті сказаного, рушійною силою європейських досліджень з розробки технологій вирощування біомаси енергетичних культур є конкурентна боротьба за зменшення рівня собівартості отриманої рослинницької продукції, тому що це забезпечує більше зростання рентабельності, а ніж підвищення ціни на продукцію. Таке твердження набуває значної актуальності у ринкових умовах господарювання, оскільки аграрне підприємство має більш реальні важелі впливу на формування собівартості, тоді як на встановлення прийнятної ціни його вплив здебільшого обмежений або взагалі є неконтрольованим. Відтак, надзвичайно серйозною проблемою, яка вимагає комплексного врегулювання на макрорівні, є достатнє забезпечення аграрних підприємств біологічними аналогами дизельного палива, бензину паливно-мастильних матеріалів, газу природного, вугілля кам'яного, а також потрібно здійснити неодмінне впровадження заходів з інтенсифікації і здешевлення вирощування, збору та зберігання енергетичної біосировини.

Загалом слід відзначити, що нагальність розвитку виробництва біопалив у країнах Європейського Союзу зумовлена стрімким зростанням цін на традиційні енергоносії, політикою стимулювання розвитку відновлюваної енергетики, політичними заходами щодо посилення енергетичної безпеки тощо. Діюча в країнах ЄС система фіскальної підтримки виробництва й споживання біопалив розроблена на довготривалий період і є ефективним заходом створення сприятливого середовища для формування ринкових відносин у цій галузі, а також має позитивні результати для розвитку відновлюваних джерел енергії на національних енергетичних ринках. Водночас основним стримуючим фактором цієї політики буде значна залежність від

³⁹Дудар В.Т. Актуальні проблеми формування і функціонування ринку біопалива в Україні. *Інноваційна економіка*. 2010. № 5. С. 181-184.

державного бюджету, особливо при виробництві необмеженої кількості біопалив, які підпадають під встановлені податкові пільги. Відтак, система фіскальної політики не може постійно підтримувати розвиток біопаливного ринку, тому в кожній країні потрібно регулювати обсяги виробництва біопалив і контролювати рівень податкових пільг, встановлюючи обов'язкові планові показники для виробників біологічного палива. В Європі біопалива характеризуються конкурентоспроможністю завдяки цільовим пільгам, державним дотаціям та зобов'язаннями переходу на їх споживання. Як наслідок – країни активно розширили виробництво біопалив, однак темпи збільшення потужностей сировини перевищують можливості зростання посівних площ, що відкриває значні перспективи для залучення зовнішніх інвестицій в Україну для розвитку біопаливної індустрії.

В умовах становлення України як дійсно незалежної держави (розпочинаючи з 1991 р.) відмінною особливістю паливно-енергетичного сектору було постійне нарощування централізованого управління у виробництві та розподілі енергії, а також початку диверсифікації джерел її генерування. На сучасному етапі формування ринкових умов господарювання, а також в умовах протікання євроінтеграційних процесів для підвищення енергоефективності економіки України рушійною силою має виступати ринковий механізм, який сприятиме передусім розвитку особистої зацікавленості суб'єктів господарювання щодо підвищення енергетичної ефективності, формуванню енергозберігаючого типу суспільної свідомості та переходу на використання біологічних видів палива (рис. 1).

Серед запроваджуваних державних механізмів політики енергоефективності більш дієвими виступають механізми підписання добровільних угод і інвестиційного стимулювання, ніж використання адміністративно-контрольного покарання. Результативність політики енергетичної ефективності економіки досягається при взаємодії ринкового й державного управління. Проте, ринковий механізм є визначальним, а державні, серед них – регулятивні норми, механізми інформаційного забезпечення та інвестиційного стимулювання – допоміжними у стимулюванні ефективного розвитку економіки. Відтак, виникає необхідність

паралельної реалізації політики ефективного використання енергетичних ресурсів із активним упровадженням політики конкуренції та інфраструктурних реформ у паливно-енергетичному секторі. Така необхідність зумовлена низкою об'єктивних причин.

Рис. 1. Вплив інтеграційних процесів з ЄС на енергетичну ефективність національної економіки⁴⁰

⁴⁰Цапко-Піддубна О. І. Теоретичні основи політики ефективного використання енергетичних ресурсів. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. Вип. 35. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. С. 155-163.

По-перше, реалізація політики конкуренції в країнах з перехідною економікою створює необхідне конкурентне середовище в секторах економіки, де під дією ринкових сил економічною діяльністю продовжують займатись лише ті суб'єкти господарювання, які є ефективними в усіх аспектах, у тому числі з енергетичної точки зору. В такий спосіб реалізація політики конкуренції сприятиме структурним змінам на користь розвитку більш енергоефективних галузей економіки, серед яких одне з чільних місць має зайняти агропромисловий комплекс, забезпечивши конкурентоспроможне виробництво біопалив.

По-друге, інфраструктурні реформи в енергетичному секторі дають змогу знизити первинну енергомісткість ВВП за рахунок підвищення енергоефективності паливно-енергетичного комплексу, а це призводитиме до лібералізації ринку електрогенерації і використання таких тарифів на паливно-енергетичні ресурси, що покриватимуть витрати та водночас стимулюватимуть більш ефективно їх використання. Також пріоритетну роль у вказаному напрямку має зайняти вітчизняна біопаливна індустрія.

Висвітлена ситуація пов'язана із тим, що в Україні наявний потужний потенціал енергозбереження та ресурсів біомаси для отримання різних видів альтернативного палива, проте, як показує зарубіжний досвід, розвиток біопаливної галузі можливий лише за умов активного залучення держави до стимулювання й визначення основних засад розвитку відновлюваної енергії. Урядом запроваджено нові законодавчі норми, спрямовані на підтримку виробництва енергії з альтернативних джерел ("зелений" тариф) і запропоновано виробникам енергії з відновлюваних джерел ряд податкових пільг та звільнення імпортного мита при ввезенні обладнання, однак вони майже не виконуються на практиці.

Поряд з тим, нагальним виступає з боку держави сприяння щодо залучення додаткових коштів у біоенергетичні проекти через такі механізми: здешевлення кредитування комерційними банками; часткове відшкодування лізингових платежів на техніку, яка була придбана для реалізації проекту; здійснення спільного інвестування сільськогосподарських товаровиробників і держави при будівництві біогазових установок; достатнє фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт зі створення технічних регламентів

і устаткування для подальшого освоєння серійного виробництва в Україні. Потребує детального вивчення можливостей фінансування проектів на основі альтернативних джерел енергії у рамках Кіотського протоколу та за рахунок залучення кредитних ресурсів Європейського Союзу і Європейського Банку Реконструкції та Розвитку. Виконання запропонованих заходів українським урядом дозволить стимулювати залучення інвестицій та забезпечить збільшення виробництва енергії з біомаси⁴¹.

Аналіз можливостей у збільшенні обсягів вирощування біомаси сільськогосподарських культур для подальшої комплексної переробки й отримання біопалив слід проводити з урахуванням реальної ситуації як з існуючими потребами у продуктах харчування, так і з наявними джерелами забезпечення традиційними енергетичними ресурсами. Прискорені темпи освоєння технічно-доступних ресурсів відновлюваної енергії дозволять енергетиці України розвиватись у відповідності до технологічної та технічної бази держав Європейського Союзу. Оскільки рентабельність більшості технологій відновлюваної енергетики залежить від місцевих умов, то детальна інформація щодо наявних джерел є дуже важливою для їх подальшого успішного розвитку. Прискорені темпи освоєння економічно доцільних ресурсів відновлюваної енергії дозволять енергетиці України розвиватись відповідно до техніко-технологічної бази передових держав ЄС.

Країни Європейського Союзу характеризуються досить потужним потенціалом для розвитку ринку біопалив, який потрібно розвивати із низького рівня (біля 2% від усього використання палив) на сучасному етапі до більш високих показників (біля 25%) його споживання транспортним сектором у 2030 р. На сьогодні в ЄС здійснено розробку чіткої науково обґрунтованої стратегії розвитку біопаливного виробництва, що здатна комплексно вирішувати можливі негативні наслідки надмірного зацікавлення галуззю біоенергетики. Вона передбачає виділення спеціальних земельних

⁴¹Климчук О.В., Грох Н.В. Виробництво біогазу: досвід зарубіжних країн та перспективи розвитку в Україні. *Збірник наукових праць ВНАУ*. Серія: Економічні науки. Вінниця, 2012. Вип. 2 (64). Т 1. С. 50-54.

угідь для вирощування енергетичної біосировини із таким розрахунком, щоб не заподіяти шкоди природному навколишньому середовищу та не створювати проблем із забезпеченням населення якісним продовольством. Однак наразі попит на біологічні палива значно перевищує існуючу пропозицію, що є найбільш дієвим ринковим стимулом для подальшого становлення галузі, не зважаючи на виникнення проблеми продовольчого характеру в процесі розвитку біоенергетики⁴².

Таким чином, реалізація Стратегії державного регулювання розвитку біопаливної індустрії в Україні має відбуватися шляхом реалізації наявного національного економічного, енергетичного, екологічно безпечного, інтелектуально-освітнього потенціалу з використанням механізму публічно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної (європейської) консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги. Незважаючи на всі стримуючі фактори сьогодення (необхідність значних інвестицій, неоднозначне ставлення суспільства, постійна зміна чиновників), за біопаливним виробництвом майбутнє. Основними засобами для реалізації поставленої мети будуть: мотивація виробництва біопалив завдяки податковій і фінансовій політиці; стандартизація, сертифікація та законодавчі акти; інформаційна й технічна підтримка; технологічний розвиток і комерціалізація; оцінка виробничих потужностей та зростання ролі управління. Відносно невеликий вклад відновлюваних енергоносіїв у структурі національного енергоспоживання вказує на те, що є потенційний ринок і простір для здійснення коротко- й довготривалих інвестицій, де чільне місце має зайняти біоенергетика.

Згідно з Указом Президента України № 287/2015 та поділяючи спільні з ЄС цінності та стратегічні цілі, Україна розглядає інтеграцію в політичні та економічні структури Європейського Союзу як пріоритетний напрям своєї зовнішньої і внутрішньої політики. Угода про асоціацію між Україною та ЄС визначає стратегічні орієнтири

⁴²Климчук О.В. Передумови формування національного біопаливного виробництва. *Економіка в контексті інноваційного розвитку: стан та перспективи*. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород, 2016. С. 41-44.

для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС, зокрема в енергетичній сфері⁴³. Тільки планомірний розвиток біоенергетичної галузі збільшить частку споживання біопалив, зробить значний внесок на шляху до енергетичної незалежності країни й оптимізує структуру паливно-енергетичного балансу України, зменшивши використання традиційних джерел енергії.

Зважаючи на європейський досвід, ефективним наслідком адаптації національного енергетичного законодавства має стати зміна ключових засад подальшого розвитку альтернативної енергетики в Україні у таких напрямках: від монополізму до конкуренції; від державного управління до ринкового регулювання; від центрального планування до лібералізації; від державної до приватної власності. Тобто необхідним є подальше реформування паливно-енергетичного комплексу України в напрямі сталого розвитку, лібералізації національного енергетичного ринку та адаптації його до глобальних викликів сьогодення.

*Литвинчук І. Л., д.е.н., доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет*

КОНВЕРГЕНЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЄС: РЕТРОСПЕКТИВА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ В НАУКОВІЙ ДУМЦІ

Економічна наука з моменту свого заснування перманентно переживає процес зміни наукових парадигм, пошуку нових підходів, формування нових поглядів на розв'язання проблем суспільно-економічного розвитку та еволюції економічних систем. У XXI ст. в умовах прискорення науково-технологічного прогресу

⁴³Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України” № 287/2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АГРАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Підписано до друку 10.05.2019. Формат 60x84 1/8.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Arial
Умовн. друк. арк. 31. Тираж 300 прим.

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2458 від 30.03.2006 р.